

TARANCI, Cahit Sıtkı

müş, bundan dolayı bir kaçış psikolojisiyle bazan tabiata, bazan da yaşama sevincine sığınmaya çalışmıştır.

Kendi neslinin diğer şairleri gibi dünyayı duyularıyla kavramaya ve tadını çıkarmaya çalışan Cahit Sıtkı'nın hemen bütün şiirlerinde ölümün gölgesinde yaşayan insanın yaşama sevinci veya buruk tadı duyulur. Şiirlerinin çoğunda ölüm, içinde yaşanılan bu güzel dünyayı sona erdirecek bir tehdit şeklinde varlığını hissettiren mutluluğu zaman zaman çocukluk günlerine dönmek suretiyle yakalamaya çalışır. Şiirlerinde yaşamayı âdeta bir ibadet gibi gören, vatan topraklarının mutlu insanlarla dolmasını arzulayan Cahit Sıtkı'nın günlük hazları ölümsüzleştirilmesi büyük başarılarından biri kabul edilmiştir. Şiirlerinde yalnızlık, çaresizlik, çirkinlikten şikâyet ve ölüm korkusu yanında yaşama sevinci de dikkati çeken en önemli temalardır. Fazla bir derinlik taşımamakla birlikte sade, akıcı ve âhenkli bir dil kullanması dolayısıyla şiirleri devrinde geniş bir okuyucu kitlesi tarafından sevilerek okunmuştur. Türk edebiyatında şiir üzerine en çok düşünen şairlerden biri olan Cahit Sıtkı bu konudaki görüşlerini çeşitli yazılarıyla mektuplarında uzun uzadıya açıklamıştır. Yazılarından birinde, "Şiir kelimelerle güzel şekiller kurma sanatıdır" der. Ona göre kelime annedir, dosttur, hasrettir, hayaldir; yani bir anlamı, çağrışımı, bir gölgesi, hatta bir rengi ve adı olan nesnedir. Şiirde mükemmellik ne aruzun ne hecenin ne de serbest veznin tekeli altındadır. Mükemmellik şairin kullandığı dilden âzamiyi koparmasıdır.

Cevat Sadık ve İrfan Kudret takma adlarıyla bir kısım şiirleriyle paralellikler gösteren hikâyeler de yazan Cahit Sıtkı, şahsî yaşantısının ve kültürünün kendisine kazandırmış olduğu birikimi şiirleriyle birlikte hikâyelerinde de bol bol kullanmıştır. Zaman zaman hikâyelerinde işlediği konuları kelimelerin istifinden doğan şiir sesine ulaştıkları zaman şiirine geçirmiş, bazan da şiirini yazdıktan sonra onu bir de hikâyede işleyerek açıklamıştır. Böylece hikâye ve şiirleri âdeta birbirini tamamlamıştır. Olay örgüsünün genellikle basit bir çerçevede geliştiği hikâyeleri her şeye rağmen hayatın yine de yaşanmaya değer olduğunu anlatır (hikâyelerinin bir kısmını Selahattin Önerli derlemiştir, bk. bibl.). Cahit Sıtkı ölümünden sonraki yıllarda da sevilen ve okuyucusu azalmayan bir şair olmaya devam etmiştir.

Eserleri. Şiir: Ömrümde Sükût (İstanbul 1933), **Otuz Beş Yaş** (İstanbul 1946), **Düşten Güzel** (İstanbul 1952), **Sonrası** (yetmiş üç yeni, on tercüme şiir, ölümünden sonra hakkında yazılanların bir kısmı, İstanbul 1957), **Bütün Şiirleri** (haz. Asım Bezirci, İstanbul 1983). **Mektup: Ziya'ya Mektuplar** (Ziya Osman Saba'ya yazdığı elli yedi mektup; başında Saba'nın "Cahit'le Günlerimiz" başlığıyla yer alan uzun bir yazısı vardır, İstanbul 1957), **Eşime ve Nihal'e Mektuplar** (haz. İnci Enginün, Ankara 1989). **Makale-deneme: Yazılar, Makaleler, Konuşmalar, Yanıtlar** (haz. Hakan Sazyek, İstanbul 1995). **İnceleme: Peyami Safa: Hayatı ve Eserleri** (İstanbul 1940). **Tercüme: Fransa'da Müstakil Resim** (A. Basler – C. Kunstler'den, A. Muhip Dranas'la birlikte, I-II, İstanbul 1938). **Cahit Sıtkı'nın şiirlerinden otuz üçü Necdet Adabağ tarafından İtalyanca'ya çevrilerek yayımlanmıştır (Trentacinque anni [Milano 1972]).**

BİBLİYOGRAFYA :

Güngör Gençay, *Cahit Sıtkı Tarancı*, Ankara 1956; Muzaffer Uyguner, *Cahit Sıtkı Tarancı: Hayatı, Sanatı, Eseri*, İstanbul 1966; Şevket Beysanoğlu, *Cahit Sıtkı Tarancı*, Ankara 1969; Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, İstanbul 1973, s. 107-116; a.m.f., *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul 1978, s. 196-206; Selahattin Önerli, *Cahit Sıtkı Tarancı'nun Hikâyeciliği ve Hikâyeleri*, Ankara 1976; Gültekin Samanoğlu, *Cahit Sıtkı Tarancı*, Ankara 1988; İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1991, s. 240-249; a.m.f., *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul 2001, s. 72-74; Önder Göçgün, "Şiir Dünyası İçinde Cahit Sıtkı Tarancı", *Diyanet Vakfı Müze Şehir* (haz. Şevket Beysanoğlu v.dğr.), İstanbul 1999, s. 319-333; Şaban Sağlık, *Cahit Sıtkı Tarancı'nun Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*, Ankara 2003; *Milliyet Sanat Dergisi* (Ölümünün 20. Yılında Cahit Sıtkı Tarancı-özel sayı), sy. 200, İstanbul 1976; "Tarancı, Cahit Sıtkı", *TDEA*, VIII, 251-254; Ramazan Korkmaz, "Cahit Sıtkı Tarancı", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Ankara 2007, VIII, 195-198.

İNCİ ENGİNÜN

TARD

(bk. AKİS).

TARDİYYE

(طردية)

Divan şiirinde kendine has bir vezin ve kafiyeleşme sahip beşer mısralık bendlerden oluşan musammatlara verilen ad (bk. DİVAN EDEBİYATI; MUSAMMAT).

TARDİYYE

(الطردية)

Avcılık şiirleri için kullanılan bir terim.

Tardiyye ve taradiyye, sözlükte "sert ve kaba bir şekilde uzaklaştırmak, defetmek" anlamındaki **tard** ve "hile ile, tuzakla, av aletleri ve av hayvanlarıyla av avlamaya girişmek" mânasındaki **tarad** kökünden türemiştir; terimin anlam bakımından ikinci kökle ilgisi daha uygunsa da tardiyye şekli meşhur olmuştur. Aynı kökten gelen **tarîde** avlanan veya kaçan hayvan, **mitrad** av aleti için kullanılmıştır (*Kâmus Tercümesi*, I, 1196). Arap edebiyatında tardiyye (çoğulu tardiyyât, taradiyyât), çoğunlukla recez vezninde yazılan ve Araplar'ın avcılık hikâyelerinin bazı yönlerini ele alan tek konulu müstakil şiiri ifade eder. Arap şairleri Câhiliye döneminden itibaren avlanma mücadelesini, avlanan hayvanı, avcı hayvanı, av araçlarını tasvir eden şiirler yazmıştır. Araplar'ın yiyecek sağlama, spor, eğlence ve savunma gibi etkinlikleri, ava düşkünlükleri, av mevsimleri, avlanma âdetleri, avlanan çeşitli hayvanlarla av için kullanılan hayvanlar, ayrıca yay, ok, mızrak, sopa, kılıç, sapan gibi silâhlar ve kapan, tuzak, ağ gibi araçlardan meydana gelen avlanma aletleri bu şiirlerden öğrenilmektedir.

En eski örnekleri İmruülkays b. Hucr'un yanı sıra at tasvirleriyle ünlü Ebû Duâd el-İyâdî gibi Câhiliye şairlerinde görülen bu şiir türü, I. (VII.) yüzyılın sonlarına kadar kasidelerin özellikle fahriye bölümünde fazla değişime uğramadan devam etmiştir. Adı geçen şairlerin şiirlerinde bu temaya "قد أعتدي" (Bazan sabah erkenden ava çıkarım) klişesiyle başlanması, şafakta ava çıkılması, avcı atın son derece hızlı olması gibi türün karakteristikleri belirlenmiştir. İmruülkays'ın şu dizelerinde bunlar açıkça görülmektedir:

وقد أعتدي و الطير في وكناتها
بمنجرد قيد الأوابد هيكل
مكر مفر مقبل مدبر معاً
كجلمود صخر حطه السيل من عل

(Bazan sabah erkenden ava çıkarım, kuşlar henüz tüneklerinde iken; yaban hayvanlarının kemendi olan mücessem-müheykel yağız bir atla / Dağın zirvesinden selin yuvarlayıp da büyük bir gürültü ve müthiş bir hızla aşağı yuvarladığı bir kaya parçası gibi; bir anda avına hamle yapıp geri kaçan, aynı anda avına atılıp dönen bir atla). Burada İmruülkays'ın avcı atın hızını tasvirde kullandığı "yaban hayvanlarının kemendi" (kaydû'l-evâbid) metaforu belâgat ehline son derece güzel ve ilginç bulunmuştur.

I. (VII.) yüzyılın sonlarına doğru Şemerdel b. Şüreyk et-Temîmî'nin şiirleriyle av tasviri bağımsız hale gelmiştir. "Kad ağ-tedi" klişesiyle şafak vaktinde ava çıkıldığından söz edilmesi, avı avlama ameliyesi, avcıların av etini yemek için hazırlamaları gibi öğeler bu temadaki şiirlerin temel niteliklerini oluşturur. Bu nitelikler Şemerdel'de ve daha sonraki devirlerde yazılan tardiyelerde devam etmiştir. Söz konusu şiirlerin çoğunlukla recez bahrinde yazılması geleneği de Şemerdel'e kadar uzanır. Bu şairin avda kullanılan şahin ve av köpekleri hakkında birçok urcuzesi bulunmaktadır (Şevki Dayf, II, 395-396). Onun doğanla yaptığı avlanmayı ve doğanı tasvir ettiği on beyitlik "Sîniyye"si türün en mükemmel örneklerindedir (Abbas Mustafa es-Sâlihî, s. 239-240). Şemerdel'in çağdaşı Ebû'n-Necm el-İ'î'nin gizlenerek yaban eşiği avlamaya çalışan bir avcıyı, deve kuşu avlamaya çalışan bir atlı avcıyı tasvir etmesi gibi bazı av şiirleri mevcut olmakla birlikte şair bunlara bilinen klişeyle başlamamıştır. Yine bu dönemde Gaylân b. Hureys'e nisbet edilen iki av urcuzesinden biri Şemerdel'in bir şiirinin taklididir veya aktarım (rivayet) esnasında onun şiiriyle karıştırılmış olmalıdır.

II. (VIII.) yüzyılın sonlarına doğru Ebû Nüvâs ile birlikte av tasviri şiirleri divanlarda "bâbü't-tard, bâbü's-sayd" gibi başlıklar altında müstakil bölüm halinde yer almaya başlamıştır. Ebû Nüvâs otuzu kesin olan, diğerlerinin çoğunun da ona aidiyeti büyük ihtimalle kabul edilen, ekserisi recez vezninde yazılmış çok sayıda av şiiri bırakmış, bunlar divanında özel bölüm altında toplanmıştır. Uzunluğu bir ile üç düzine (on iki adet) mısra arasında değişen bu şiirlerde Ebû Nüvâs avlanma yolları ve aletleri, av köpekleri ve kuşları ile avlanan hayvanların tasvirine dair, önceki şairlerde görülmedik biçimde ayrıntılara girdiğinden bunlar av şiirlerinde yeni bir başlangıç kabul edilmiştir. Ebû Nüvâs özellikle avcı köpek tasvirlerinde en başarılı örnekleri vermiştir. Onun avcı köpeğin hızını, dişlerinin sivriligi ve keskinliği ile yırtıcılığını tasvir ettiği şiiri çok beğenilmiştir (Mecdi Vehbe – Kâmil el-Mühendis, s. 236). Ebû Nüvâs'ın tardiyelerinde "قد اغتدي... لئاما... يارب... أنعت" gibi başlangıç klişeleri ve son bölümlerinde çok defa avlanan hayvanların sayılması ve onlardan yemek hazırlanmasına dair tasvirler yer alır. Birçok tardiyesinde "ni'me'l-halîl" gibi avcı hayvanı öven kapanış klişelerine yer verilmiştir.

Ardında önemli miktarda tardiyât bırakan İbnü'l-Mu'tez (ö. 296/908) bu konu-

da Ebû Nüvâs'ın takipçisi olmuştur. Tardiyelerinin çoğu recez vezninde, altı kadedar başka vezinlerdedir. İbnü'l-Mu'tez'in sonuç klişelerine yer vermemesi, teşbih ve tasvirlerinin son derece parlak olması, yoğun bedîî sanatlarla örülü bulunmasından dolayı Ebû Nüvâs'tan farklı yanları olarak onun tardiyeleri türün en güzel örnekleri arasında sayılmıştır. İbnü'l-Mu'tez'in çağdaşı olan ve Ebû Nüvâs geleneğine daha az bağlı bulunan Nâşî el-Ekber'in Hilâl Nâcî tarafından derlenen divanında üç düzine avcılık şiiri yer alır. Bunların neredeyse yarısı recez dışındaki bahirlerde yazılmış olup geleneksel giriş klişeleriyle başlamakla birlikte sonuç klişesi ve yemek hazırlama kısmı bulunmaz. Bu tardiyeler genellikle av hayvanlarının tasvirinde yoğunlaşmıştır. Çöl vaşağı ile gelincik avlamak, gizlenip pusuya yatarak aslan avlamak Nâşî'de özgün sayılan öğelerdir.

IV. (X.) yüzyılda on yedi tardiyeye kaleme alan Küşâcım, bu tür şiirlerini seleflerinden farklı şekilde özet halinde bir değerlendirme veya bir sonuç klişesiyle bitirmiştir. Ayrıca onun *el-Meşâyid ve'l-meâtirid* (nşr. M. Es'ad Tales, Bağdad 1954), *en-Nüzeh* (Sezgin, III, 378) ve *el-Beyzere* (Küveyt 1985) adlı eserlerinde avcılık âdâbı, av araç ve gereçleri, avcı hayvan ve kuşlarla avlanan hayvanların nitelikleri, bu hayvanların hastalıkları ve tedavi şekilleri gibi bilimsel konular ele alınmıştır (*DİA*, XXVI, 579). Saneverî ile Serî er-Reffâ'da olduğu gibi bu dönemde ağla balık avlama üzerine şiirler yazılmıştır. Serî'den, biri "قد اغتدي" klişesiyle başlayan yarım düzine urcûze ile taviil bahrinde iki parça tardiyeye intikal etmiştir. Her ne kadar avcılık şiirleri VIII. (XIV.) yüzyıl ve sonrasına kadar yazılmaya devam etmişse de IV. (X.) asrın ikinci yarısından itibaren çok fazla gelişme kaydetmemiş, önemini nicelik bakımından da yitirmişti. Bu devrede türün en uzun ve tam örneği Ebû Firâs el-Hamdânî'nin, içinde muhtelif hayvanları tasvir ettiği 137 beyitlik urcuzesidir. Sonraki dönemde yazılan az miktardaki tardiyeye eskilerin taklididir.

Arap edebiyatında avcılığı bilimsel olarak inceleyen birçok eser kaleme alınmıştır. Küşâcım'ın anılan eserleriyle İbnü'l-Mu'tez'in *el-Cevârih ve's-şayd'ı*, Cehm b. Halef el-Mâzî'nin *Kitâbü'l-Cârih mine't-tayr'ı*, Ma'mer b. Müsennâ'nın *Kitâbü'l-Hamâm* ile Ebû Zeyd el-Ensârî, Asmaî, Ebû Hâtim es-Sicistânî, Hişâm b. İbrâhîm el-Kirmânî ve Sa'dân b. Mübârek'in *Kitâbü'l-Vuhûş* adlı eserleri bunlardan bazılarıdır. Osmanlı müelliflerinden Mîrim

Çelebî'nin *Münyetü's-şayyâdin*, Takyyüddin Hamza b. Abdullah en-Nâşîrî'nin *İntihâzü'l-fürâş fi's-şaydi ve'l-kanâş*, Abdülkâdir el-Fâkî'nin *Menâhicü's-sürûr ve'r-reşâd fi's-şaydi ve'l-cihâd* ve Ebû Bekir b. Yûsuf el-Kâsîmî'nin *el-Cevârih ve 'ulümü'l-beyzere* adlı eserleri bu alanda yazılmış önemli kaynaklardır. Câhîz'in *Kitâbü'l-Hayevân'ı* da avcılıkla ilgili içerdiği şiirsel malzeme ve hayvanlar hakkında verdiği bilgilerle bu alanın en zengin eserlerinden sayılır. Günümüzde de konuyla ilgili çalışmalar yapılmış olup bazıları şunlardır: Abdülkâdir Hüseyin Emîn, *Şi'rü't-tard 'inde'l-'Arab* (Necf 1972); Abdurrahman Refet Paşa, *eş-Şayd 'inde'l-'Arab edevâtühü ve tûrukühü ve hayevânühü's-şâ'id ve'l-maşid* (Beyrut 1974); Abbas Mustafa es-Sâlihî, *eş-Şaydü ve't-tard fi's-şî'ri'l-'Arabî* (Beyrut 1402/1981).

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, I, 1196; Tâhîrülmevlevî, *Edebiyat Lügatı*, İstanbul 1973, s. 145-146; Sezgin, *GAS*, III, 378; Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973, s. 86, 91; Şevki Dayf, *Târîhu'l-edeb*, II, 395-396; III, 229-230; Abbas Mustafa es-Sâlihî, *eş-Şayd ve't-tard fi's-şî'ri'l-'Arabî*, Beyrut 1402/1981, tür.yer.; Mecdi Vehbe – Kâmil el-Mühendis, *Mu'cemü'l-muştalahâti'l-'Arabîyye fi'l-luğa ve'l-edeb*, Beyrut 1984, s. 236; Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fi târihi'l-edebî'l-'Arabî: el-Edebü'l-kadîm*, Beyrut 1986, s. 711; Mişâl Âsî – Emîl Bedî Ya'kûb, *el-Mu'cemü'l-mufaşşal fi'l-luğa ve'l-edeb*, Beyrut 1987, II, 792-793; G. R. Smith, "Hunting Poetry (tardiyât)", *Abbasid belles-lettres* (ed. J. Ashtiany v.dğr.), Cambridge 1990, s. 167-184; Arslan Tekin, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, İstanbul 1995, s. 578-579; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2005, s. 219-222; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul 2007, s. 438; Halil Erdoğan Cengiz, "Divân Şiirinde Musammaatlar", *TDL*, sy. 415-417 (1986), s. 345-348; H. Ritter, "Ebû Nüvâs", *İA*, IV, 43; C. C. Torrey – [Ahmed Ateş], "İbnü'lmu'tez", *a.e.*, V/2, s. 869; T. Seidensticker, "Tardiyya", *ELP* (İng.), X, 223-224; Mehmet Sami Benli, "Küşâcım", *DİA*, XXVI, 579.

HÜSEYİN ELMALI

TAREF SERİYESİ

(سرية الطرف)

Hz. Peygamber'in

Zeyd b. Hârise kumandasında Benî Sa'lebe üzerine gönderdiği seriyye (6/627).

Müslümanlara karşı sürekli düşmanca davranan Arap kabilelerinden Gatafân'ın başlıca kollarından Benî Sa'lebe (b. Sa'd) üzerine 3. yılın Rebülevvel ayında (Eylül 624) Züemer (Gatafân), 5. yılın Muharrem ayında (Haziran 626) Zâtürrikâ' adıyla bilinen iki gazve düzenlendi, ancak her iki